

”Governments have no money, it`s taxpayer`s money”

Margaret Thatcherin talousajattelu

Oulun yliopisto Historiatieteet

Tieteiden ja aatteiden historia

Kandidaatintutkielma

23.11.2022

Santtu Mäenpää

Sisällys

Johdanto	3
1. Thatcherin vaatimaton, mutta toimelias lapsuus	6
1.1. Isän vaikutus Thatcheriin	6
1.2. Lapsuuden talousopit ja perheen kaupan merkitys	9
1.3. Modernia viktoriaanista ajattelua	11
2. Keith Joseph ja CPS	15
3. Friedrich von Hayekin vaikutus	20
4. Thatcherin ajatuksia kapitalismista ja vapaudesta	23
Loppulause	29
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	30
I. Lähdekirjallisuus	30
II. Audiovisuaaliset lähteet	30
III. Digitaaliset lähteet	31
IV. Tutkimuskirjallisuus	32

Johdanto

Tämän tutkielman aiheena ja sen tutkimuskohteena on Margaret Thatcherin (1925–2013) talousajattelu. Tavoitteena on vastata kahteen tutkimuskysymykseen: ”mitkä olivat Margaret Thatcherin henkilökohtaisia motivaattoreita hänen talousajattelulleen?” ja ”miksi hän ajatteli taloudesta niin kuin ajatteli?”. Tämä on merkityksellistä historiatieteelle, koska Margaret Thatcher oli yksi Ison-Britannian tärkeimmistä pääministereistä ja poliittisista hahmoista, ja talouspolitiikka oli hänen merkittävin kärkeemansa, minkä vaikutukset näkyvät vielä tänä päivänäkin. Hänen talouspolitiikkansa ymmärtämiseksi tulee ymmärtää hänen talousajatteluaan. Taloudellinen ajattelu ja sen ymmärtäminen on aina relevanttia, koska elämme edelleen talouden parissa, ja jotta voimme toimia järkevästi nykypäivänä, meidän tulee oppia ja mahdollisesti ottaa mallia menneisyydestä. Tutkielma on muutenkin relevantti, koska Margaret Thatcherista ei ole omien hakujeni perusteella paljoakaan suomenkielistä tutkimusmateriaalia – eritoten hänen talousajattelustaan.

Tutkielmassa keskitytään Thatcherin talousajatteluun, sen taustoihin ja mielipiteisiin taloudesta sekä niihin vaikuttaneisiin seikkoihin. Kronologisesti tutkielma painottuu aikaan ennen vuotta 1979, mutta tutkielman edetessä hyödynnetään Thatcherin mielipiteitä ja ajatuksia taloudesta myös hänen ollessa virassaan ja sen jälkeen.

Aiempaa tutkimusta on sekä suomeksi että englanniksi enimmäkseen Thatcherin hallituskauden tapahtumista ja silloin harjoitetusta taloudenhoidosta. Myös Thatcherin talouspolitiikasta löytyy jonkin verran yksinomaan englanninkielistä materiaalia. Thatcherin talousajatteluun keskittyvää tutkimusta en onnistunut löytämään. Oma tutkielmani täydentää aiempaa tutkimusta siten, että se keskittyy pääasiassa Thatcherin talousajatteluun ja seikkoihin sen taustalla.

Tutkielma koostuu tärkeistä Thatcherin lapsuuden tapahtumista, hänen tärkeän ideologisen kumppaninsa, Sir Keith Josephin, ja tämän osittain perustaman ajatushautomon käsittelystä, Friedrich von Hayekin vaikutuksesta Thatcherin talousajatteluun ja Thatcherin omista sanomisista kapitalismista ja vapaudesta, mitkä ovat hänen talousajattelunsa ydintä. Käsiteltävät aihealueet ovat muotoutuneet tutkielman edetessä, ja päädyin näihin, koska koen niiden olevan tutkielman kannalta tärkeimmät. Lapsuuden tapahtumat ovat tärkeitä, koska ne

luovat perustan ihmisen kasvulle ja kehitykselle. Tämä on erityisen tärkeä Thatcherin lapsuudessa, koska hän eli tiukassa kurissa ja säästäväisessä kotitaloudessa. Näillä oli syvä ja kauaskantoinen vaikutus häneen. Thatcherin lapsuudesta saamamme kuva on hänen haastatteluidensa ja muistelmiensa varassa. Tämä täytyy pitää mielessä, koska emme voi hänen lapsuutensa tapahtumia varmentaa. Meille annetaan sellainen kuva, millaisen Thatcher itse haluaa meille antaa. Josephin merkitystä ei voi vähätellä, koska he olivat poliittisia sielunkumppaneita samanlaisilla ajatuksilla, ja Josephin perustamalla ajatushautomolla oli kehittävä rooli Thatcherin ajattelulle. Friedrich von Hayek on yksi tärkeimmistä taloustieteilijöistä Thatcherin elinaikana, ja hänen työnsä oli Thatcherille merkittävä. Lopuksi on vielä Thatcherin omaa ajattelua, mitkä näyttävät mitä hän itse ajatteli, hänen itsensä sanomana.

Kirjallinen lähdeaineisto koostuu pääasiassa Thatcherin muistelmista, hänestä tehdyistä teoksista ja tutkimuskirjallisuudesta. Alkuperäismateriaalina käytän videomuodossa olevia haastattelutaltiointeja sekä puhe- ja keskusteluohjelmia. Tutkimuksessa hyödynnetään laajasti myös hänen pitamiensä puheiden transkriptioita. Hyödynnän myös Thatcherista kertovia haastatteluja avaamaan hänen ajatteluaan. Muistelmat ovat huono lähde spesifien asioiden löytämisessä, mutta ne toimivat hyvin ajattelun avaamisessa, koska ajattelu ei usein muutu, eikä se ole kovin paljon aikaan tai paikkaan sidonnaista. Lähdekriittisenä ongelmana saattaa olla se, että Thatcher voi yrittää perustella aiemmat valinnat paremmiksi. Jos taloudellinen ajattelu on alusta asti ollut johdonmukaista, en pidä muistelmia ongelmallisena. Hänestä tehtyihin teoksiin ja tutkimusmateriaaliin kohdistuu tavalliset lähdekriittiset ongelmat. Alkuperäismateriaalina toimiviin televisiohaastatteluihin linkittyy ongelmaksi videomateriaalin totuudenmukaisuus, sen jatkuva saatavuus ja alkuperäisyys esimerkiksi siten, että sitä ei ole leikattu eri lailla kuin se näkyi alkuperäisesti brittiläisessä televisiossa. Toisten ihmisten haastatteluihin Thatcherista liittyy lähdekriittisenä ongelmana se, että se on jonkun toisen ihmisen mielipide hänestä. Silloin pitää olla tarkkana, että esimerkiksi Thatcherin persoonallisuudesta kerrottaessa, se on johdonmukainen ja jokseenkin samanlainen muiden toisilleen tuntemattomien ihmisten antamien todistusten kanssa.

Tutkielman keskeisimmät tutkimuskirjalliset teokset ovat E.H.H. Greenin *Ideologies of Conservatism: Conservative Political Ideas in the Twentieth Century* (2002) ja Andrew Denhamin sekä Mark Garnettin kirjoittamat *Keith Joseph* -teos (2001) ja *What Works? British Think Tanks and the End of Ideology* -vertaisarvioitu artikkeli (2006). E.H.H. Green (1958–

2006) oli brittiläinen historioitsija, joka keskittyi pääasiassa Ison-Britannian ja 1900-luvun konservatiivipuolueen historiaan. Hänen teoksensa kartoittaa kehityksiä ja muutoksia konservatiivipuolueen poliittisessa ajattelussa 1900-luvulla. Andrew Denham on Nottinghamin yliopiston historioitsija, jonka päätutkimusalueena on poliittinen historia. Mark Garnett on Lancasterin yliopiston apulaisprofessori, joka keskittyy pääasiassa vuoden 1945 jälkeiseen brittiläiseen poliittiseen historiaan. Heidän yhteisteoksensa *Keith Joseph* käsittelee Josephin poliittista uraa ja heidän yhteisartikkelinsa tarkastelee Ison-Britannian tärkeimpiä ajatuspajoja.

Margaret Thatcher oli Ison-Britannian historian ensimmäinen naispääministeri ja yksi vaikutusvaltaisimmista brittipoliitikoista. Margaret Hilda Roberts syntyi 13. lokakuuta 1925 Granthamissa kauppiasisän ja ompelijataräidin toiseksi tyttäreksi. Perhe asui Thatcherin syntyessä hänen isänsä kulmakaupan yläpuolella olevassa vaatimattomassa asunnossa: heillä oli ulko-WC¹, eikä asunnossa ollut kylpyammetta, tai juoksevaa kuumaa vettä². Myöhemmin hän pääsi opiskelemaan Oxfordiin ja valmistui sieltä kemistiksi vuonna 1947. Valmistumisen jälkeen hän työskenteli kemistinä ja opiskeli vapaa-ajallaan lakia. Naimisiin menon, äidiksi tuleminen ja kahden epäonnistuneen yrityksen jälkeen, hän pääsi ensimmäistä kertaa kansanedustajaksi vuonna 1959. Hän toimi Edward Heathin (1916–2005) konservatiivihallituksen koulutus- ja tiedeministerinä 1970–1974. Tällöin hän sai tunnetun pilkkanimen ”Thatcher, Thatcher – Milk Snatcher”, kun hän leikkasi koululaisille kuuluneen maitopullon.³ Thatcher nousi konservatiivipuoleen puheenjohtajaksi vuonna 1975, ja toimi vuoteen 1979 saakka opposition johtajana. Hänen puolueensa voitti parlamenttivaalit vuonna 1979, jolloin hänestä tuli pääministeri. Hänen pääministerikaudellaan tehtiin lukuisia ja jopa radikaaleja uudistuksia – erityisesti talouden saralla. Hänen puolueensa voitti parlamenttivaalit vielä vuosina 1983 ja 1987. Vuonna 1990 hän joutui eroamaan toimestaan pääministerinä ja puolueen puheenjohtajana, kun hän vetäytyi pois puolueensa puheenjohtajakisasta ennen toista kierrosta. Hän toimi pääministerin virassa yli 11 vuotta vuosien 1979–1990 välillä, mikä tekee hänestä yhden pisimpään virassa yhtäjaksoisesti olleista brittipääministereistä. Pääministerikautensa jälkeen hän sai elinikäisen paronittaren aatelistarvon, kirjoitti kaksiosaiset muistelmat ja kiersi erilaisissa tilaisuuksissa puhumassa. Hän kuoli 8.4.2013 aivohalvaukseen 87 vuoden ikäisenä.

---

¹ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher*. 1985.

² Lewis 1983, 9–10.

³ Kaikille brittikoululaisille kuului valtion tarjoama noin kahden desilitran maitopullo, minkä Thatcher leikkasi yli 7-vuotiailta koululaisilta vuonna 1971.

1. Thatcherin vaatimaton, mutta toimelias lapsuus

1.1. Isän vaikutus Thatcheriin

Kun Margaret Thatcher saapui vuonna 1979 Downing Streetille uutena pääministerinä median eteen, häneltä kysyttiin, että onko hänellä ajatusta omasta mentoristaan tai omasta isästään. Tähän Thatcher vastasi: “Tietysti olen melkein kaiken velkaa omalle isälleni. Todella. Hän kasvatti minut uskomaan kaikkeen, mihin uskon. Ja ne ovat juuri ne arvot, joilla taistelin vaaleissa.”⁴ Voidaan täten varmasti sanoa, että Thatcherin isällä oli erittäin suuri vaikutus hänen elämäänsä, ja siihen, millaiseksi hän kasvoi. Tästä syystä on olennaista tutkia hieman hänen isäänsä. Keskityn Thatcherin isään, koska Thatcher itse sanoi Miriam Stoppardin haastattelussa, että hän ”keskusteli isänsä kanssa”, ja että hänen äitinsä (Beatrice Stephenson, 1888–1960) oli ”hyvin käytännöllinen” ja ei ottanut osaa keskusteluun.⁵ Tällöin Thatcher saattoi alkaa oppimaan asioita isältään, jotka tulivat myöhemmin tunnetuiksi. Amy Woodson-Boulton toteaa, että ”Thatcher oppi isältään sanomaan aina, mihin uskot riippumatta siitä, mitä muut ajattelevat”.⁶

Thatcherin isää, Alfred Robertsia (1892–1970), kuvaillaan paikallisen kirjastonhoitajan toimesta ”Granthamin parhaiten lukeneeksi mieheksi”.⁷ Hän jättäytyi Thatcherin muistelmateoksen mukaan pois koulusta 13-vuotiaana, koska hänen perheellään ei ollut varaa pitää häntä koulussa. Thatcher sanoo samassa yhteydessä myös, että hänen isänsä olisi halunnut olla isona opettaja.⁸ Välittyy kuva, että Thatcherin isä halusi lukea ja oppia asioita juuri virallisen koulutuksen puutteen vuoksi. Thatcherin omien muistojen perusteella hänen isänsä haki joka viikko 2 kirjaa kirjastosta luettavaksi, mistä toinen oli ”vakava kirja” hänelle (ja Thatcherille) ja toinen oli romaani hänen vaimolleen. Thatcher kertoo vielä, että hän myös luki samoja kirjoja isänsä kanssa.⁹ Stoppardin haastattelussa Thatcher sanoo, kuinka hänen isänsä

---

⁴ *Margaret Thatcher speaks with the press about winning the general election. 1979. Well of course I just owe almost everything to my own father. I really do. He brought me up to believe all things that I do believe. And they're just the values on which I fought the election.*

⁵ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher. 1985.*

⁶ *Margaret Thatcher: First Female Prime Minister of Britain | Mini Bio | Biography. 2020.*

⁷ Lewis 1983, 10.

⁸ Thatcher 1995, 3.

⁹ Thatcher 1995, 28.

lukema kirja oli ajankohtaisista asioista, mikä oli joko biografinen tai politiikkaa käsittelevä teos. Hän jatkaa kertomalla, että he aina lukivat nämä kirjat ja juttelivat niistä, joka lauantai.¹⁰ Haastattelusta nousee pintaan ajatus, että Thatcher keskusteli isänsä kanssa ajankohtaisen kirjan lisäksi myös mahdollisesti päivänpolttavista asioista ja asioista yleisestikin. Argumentoiminen oli Thatcherin mukaan tärkeää, mikä kuulemma näkyi myös hänen ja hänen isänsä välillä.¹¹

Alfred Roberts oli poliittisesti erittäin aktiivinen. Hän oli pitkäaikainen kaupunginvaltuutettu, talouskomitean puheenjohtaja,¹² ja myöhemmin Granthamin pormestari¹³. John Campbell väittää elämäkertateoksessaan, että Thatcherin isän toimiminen politiikassa oli luonnollinen laajennus hänen liiketoiminnalleen. Campbell perustelee tämän kertomalla, että Granthamissa monet kaupunginvaltuuston jäsenet olivat kauppiaita.¹⁴ Tämä vaikuttaa perustellulta ja loogiselta, koska Grantham oli pieni kauppakaupunki ja yleensä kaupunginvaltuustoihin valitaan ihmisiä, jotka ovat aktiivisia kansalaisia ja tietävät kaupungin asioista. Thatcher kuvailee muistelmateoksessaan kaupunginpolitiikkaa kansalaisvelvollisuudeksi, missä puolueet olivat toissijaisia.¹⁵ Alfred Roberts oli ehdolla kaupunginvaltuustoon itsenäisenä ehdokkaana, kun valtuutettujen määrää kasvatettiin kahdestatoista kahdeksaatoista vuonna 1927. Hän toimi kaupunginvaltuutettuna 16 vuotta vuoteen 1943 asti, jolloin hänestä tuli Alderman.¹⁶ Vuosina 1945–1946 Alfred Roberts toimi Granthamin pormestarina.¹⁷ Campbell mainitsee kirjassaan, että Thatcherin isä Alfred oli myös erittäin tarkka kaupunkinsa veronmaksajien varoista ollessaan kaupunginvaltuutettuna, ja vartioi niitä ”yhtä huolellisesti kuin omiaan”. Campbell vetää tästä suoran korrelaation Thatcherin ”vihamielisyyteen julkisia menoja kohtaan”.¹⁸ Hänen voidaan todeta olleen fiskaalisesti konservatiivi ja tarkka raha-asioissa.

---

¹⁰ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher*. 1985.

¹¹ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher*. 1985.

¹² *Margaret Thatcher on rising to power, and resigning from it*. 1995.

¹³ Campbell 2000, 12.

¹⁴ Campbell 2000, 10.

¹⁵ Thatcher 1995, 21.

¹⁶ Campbell 2000, 11; Aldermanilla tarkoitetaan valtuuston jäsentä, joka valittiin suoraan. Kyseessä oli hyvin arvostettu positio. Alderman-termin määrittely: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/alderman>. Elektr. dokumentti. Ks. myös Thatcher 1995, 21.

¹⁷ Thatcher 1995, 21.

¹⁸ Campbell 2000, 12.

1800-luvulla Isossa-Britanniassa perustettiin kaksi suurta poliittista puoluetta: konservatiivipuolue (1834) ja liberaalipuolue (1859). Näitä ennen valtaa pitivät ”Whigit” ja ”Toryt”. Konservatiivipuolue rakennettiin ”Toryistä”, ja liberaalipuolue koostui pääasiassa ”Whigeistä”. Ison-Britannian hallitustapa perustuu kaksipuoluejärjestelmään, jolloin nämä kaksi puoluetta olivat vuoron perään hallituksessa ja oppositiossa. Työväenpuolue perustettiin vuonna 1900, ja se alkoi syrjäyttämään liberaalipuoluetta konservatiivipuolueen vastapainona. Liberaalipuolue oli viimeistä kertaa pääministeripuolueena vuonna 1922, jolloin se alkoi kutistua pienpuolueeksi, ja lopulta hajosi vuonna 1988.

Green väittää teoksessaan, että liberaalipuolue oli kääntymässä kollektiiviseen sosiaali- ja talouspolitiikkaan 1800-luvun lopulla.¹⁹ Alfred Roberts vaikuttaa olleen samaa mieltä Greenin kanssa. Thatcherin mukaan hänen isänsä väitti liberaalipuolueen olleen menossa kohti kollektivismia.²⁰ Thatcherin isän poliittisesta ideologiasta ei ole epäselvyyttä: hän oli klassinen, vanhankoulukunnan liberaali. Thatcherin isä sanoi, että konservatiivit edustavat nykyään niitä arvoja, mitä liberaalit aikoinaan edustivat.²¹ Thatcher itse kuvailee isäänsä ideologista ajattelua vanhanajan liberaaliksi (”old-fashioned liberal”).²²

Alfred Roberts oli ahkera ja kova työskentelemään. Hänen toimeliaisuudestaan kertoo se, että hän osti kaupan itselleen ja työllään laajensi sen toimintaa. Myöhemmin hän hankki toisen liiketilan kauppansa haaraliikkeeksi. Thatcher itse kertoi haastattelussa BBC 3:lle, että hänen isänsä ei voinut työskennellä kenellekään muulle²³, mikä kertoo yksin työskentelemisen merkityksestä, ja sitä kautta yksinyrittämisen olemuksesta. Tällä ei voinut olla olematta vaikutusta nuoreen Thatcheriin, joka myöhemmin tuli korostamaan yrittämisen merkitystä.

Haastattelussa Stoppard kysyy Thatcherilta, mitä hyviä ominaisuuksia hän luulee perineensä tai oppineensa isältään. Tähän Thatcher vastaa:

No, veikkaan tällaista rehellisyyttä. Ensin selvität, mihin uskot, ja sitten sovellat sitä. Sinun täytyy sitten väittää kantasi, mutta et sano, että aion tehdä sen, koska joku muu

---

¹⁹ Green 2002a, 42.

²⁰ Thatcher 1995, 21.

²¹ Thatcher 1995, 65.

²² Thatcher 1995, 21.

²³Radio Interview for BBC Radio 3. 1985. Margaret Thatcher Foundation. Elektr. dokumentti.

*on. Ja aina et tee kompromisseja tärkeistä asioista, se on asia, josta et koskaan tee kompromisseja.*²⁴

Tähän Thatcher jatkaa, että häntä on joskus kutsuttu joustamattomaksi. Näkisin, että hän ei tehnyt kompromisseja fundamentaalisista asioista juuri tämän isältään opitun asian vuoksi. Tähän yhdistettynä vielä Thatcherin järkkymätön ja periksiantamaton luonne loivat hänestä sellaisen ihmisen kuin hän oli. Havaitseen tässä yhtäläisyyksiä Thatcherin talousajatteluun siinä mielessä, että omaksutuista periaatteista ei jousteta ja uskotut asiat argumentoidaan oman mielen perusteella, mitkä sitten viedään määrätietoisesti eteenpäin. William F. Buckley Jr. kysyi Thatcherilta vuoden 1977 haastattelussa, että ”mikä lopulta muuttaa kokemuksen ohjaukseksi”, ja tähän Thatcher vastasi: ”Se on vakaumus ja päättäväisyys, tahdonvoima”.²⁵ Tämä nähtiin muun muassa hänen pääministerikautensa talouspolitiikassa, kun Thatcher ajoi omaa agendaansa määrätietoisesti eteenpäin.

On perusteltua väittää Thatcherin isällä olleen merkittävä ja olennainen rooli hänen elämässään. Hänen isänsä opettama säästäväisyys, lukemisen, argumentoinnin ja sitä kautta ajattelemisen tärkeys ja vahva usko itseensä – niin jokapäiväisessä tekemisessä kuin myös arvoasioissa – olivat syvällisiä ja perustavanlaatuisia. Thatcherin isän aktiivinen rooli Granthamin politiikassa ja erityisesti sen taloudellisissa hallintoviroissa ei ole voinut olla vaikuttamatta Thatcherin talousajatteluun. En osaa sanoa, kuinka paljon isä Alfred vaikutti Thatcherin isosiskoon, Murieliin (1921–2004), mutta Thatcher vaikuttaa olleen isän tyttö.

1.2. Lapsuuden talousopit ja perheen kaupan merkitys

Ahkeruus ja velvollisuudentunne ovat taloudellisen toimeliaisuuden kulmakiviä. Thatcher kuvailee lapsuutensa velvollisuudentuntoa koko ajan tehdä jotain toteamalla: ”Siellä oli suuri ponnistuksen tunne, aina tehdä jotain – ei välttämättä työtä – puhua, keskustella, soittaa pianoa, mutta aina jotain (...) Joutilaisuus oli tuhlausta (...) Oli erittäin tärkeää käyttää elämänsä

---

²⁴ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher. 1985. Well, I suppose this kind of integrity. You first sort out what you believe in, you then apply it. You then must argue your case, but you don't say I'm going to do it because someone else is. And always you don't compromise on things that matter, that's something you never compromise on.*

²⁵ *Firing Line with William F. Buckley Jr.: What Have We Learned from the Failure of British Socialism? 1977.*

johonkin tarkoitukseen.”²⁶ Tämä näyttää toteutuneen myös aikuisiällä, kun useista lähteistä välittyy tunne, että Thatcherilla oli työ tai missio toteutettavana.²⁷ Velvollisuudentunne tekemisestä ja tekemisen henkilökohtainen vastuu hänen kasvatuksessaan paljastuu, kun Thatcher mainitsee näistä asioista Stoppardin haastattelussa:

*Koko kasvatukseni oli istuttaa molempiin minun siskooni ja minuun fantastinen velvollisuuden tunto. Suuri tunne kaikesta mitä teetkin, olet henkilökohtaisesti vastuussa siitä. Et syytä yhteiskuntaa kenestäkään, yhteiskunta ei ole kukaan. Olet henkilökohtaisesti vastuussa ja sinun on päätettävä itse. Se oli erittäin erittäin vahvaa. (...) Muistan isäni joskus sanoneen minulle (...) sinä päätät itse, mitä aiot tehdä. Ei koskaan, koska joku muu tekee sen. Ja hän oli aina erittäin ankara siitä.*²⁸

Lapsuuden vaikutuksia ihmisen myöhempään kehitykseen ei voi kiistää, koska lapsuudessa luodaan perusta ihmisen elämälle, ja yleensä ihmisen arvot tulevat kotoa. Tämä näkyy selkeästi myös Thatcherin elämässä. Thatcher kertoo Stoppardin haastattelussa, kuinka hän kertoi äidilleen, että hänen ystäväillään oli paljon enemmän (varmaan vaatteita tai tavaroita yms.), mihin hänen äitinsä tokaisi: ”Me emme ole sellaisessa asemassa”.²⁹ Tämä implikoi sitä, että Thatcher ei saanut samoja asioita, joita hänen ystäväillään oli, koska heillä ei ollut niihin varaa. Thatcher kertoi samassa haastattelussa hieman ennen äskeistä tarinaa, että ”Et koskaan osta mitään, mitä sinulla ei ole varaa ostaa, et koskaan. Vaan sinä elät varojesi mukaan.”. Tällainen taloudellinen ajattelu kertoo säästäväisyydestä, varovaisesta rahan käytöstä ja varojen yli elämisen välttelystä. Nämä kaikki kolme asiaa kuvastavat hyvin myös Thatcherin pääministerikauden talouspolitiikkaa. Uskaltaisin väittää, että hänen lapsuutensa ja siellä opitut taloudelliset asiat näkyivät siinä, miten hän suhtautui julkiseen talouteen ja taloudellisiin asioihin ylipäättänsä.

---

²⁶ Harris 1988, 46. “There was a great sense of effort, of always doing something – not necessarily work – talk, discussion, playing the piano, but always something (...) Idleness was a waste (...) It was very important to use your life to some purpose.”

²⁷ *Margaret Thatcher on rising to power, and resigning from it.* 1995; *Ylen aamu-tv: Margaret Thatcherin poliittinen perintö.* 2013.

²⁸ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher.* 1985. *All my upbringing was to instill into both my sister and I a fantastic sense of duty. A great sense of whatever you do, you're personally responsible for it. You don't blame society for anyone, society isn't anyone. You're personally responsible and you must make up your own mind. That was very very strong. (...) I remember my father sometimes saying to me (...) you make up your own mind, what you are going to do. Never because someone else is doing it. And he was always very stern about that.*

²⁹ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher.* 1985. “We are not situated like that -- You never buy anything you can't afford to buy, never. But you live according to your means.”.

Robertsien kauppa oli tärkeä osa granthamilaisten elämää. Ihmiset tulivat sinne tietysti ostamaan elintarvikkeita, mutta myös vaihtamaan kuulumisia ja juttelemaan samalla asioista. Thatcher itse kertoo, kuinka kaupassa puhuttiin muun muassa Hitlerin noususta, ja kuinka huolestuttavaa se oli.³⁰ Voidaan olettaa, että paikallisessa kaupassa ihmisten kanssa jutteleminen oli helppoa ja huoletonta – varsinkin, jos kyseessä on pieni kyläyhteisö. Kaupassa työskennellessä Thatcher oli, oman kertomansa mukaan, perheineen aina töissä, koska piti tyydyttää asiakasta.³¹ Heidän oli palveltava asiakkaitaan, jotta he tulisivat kauppaan vielä uudestaan, ja kaupankäynti toimisi. Tämä näkyy heidän palvelualltiudessaan, mistä myös kertoo se, että Thatcherin omien sanojen mukaan hänen vanhempansa olivat lomilla eri aikoihin, jotta kauppa pysyi auki.³² Tällainen velvollisuudentunto toisia ihmisiä kohtaan nousee esille myös myöhemmin käsiteltävissä asioissa.

Thatcher kirjoittaa muistelmissaan, kuinka hänen lapsuudessaan kokema ”liiketoiminnan todellisuus” isänsä kaupassa, Granthamin vilkkaassa keskustassa, auttoi häntä näkemään ”kapitalismin” tai ”vapaan yrityksen” tutuna ja luovana asiana. Hän näki kuinka ”asiakkaiden tyydyttämisen ansiosta” hänen isänsä ”pystyi lisäämään työntekijöiden määrää”. Hän jatkaa kertomalla, kuinka kansainvälinen kauppa toi teetä, kahvia, sokeria ja mausteita. Thatcher kuvailee, että kauppapaikka oli ”eloisa, inhimillinen, sosiaalinen ja seurallinen todellisuus”, mutta ”myös hauskaa”. Hänen mukaansa ”ei ole parempaa tapaa oppia vapaata markkinataloutta kuin eläminen kulmakaupassa”.³³

1.3. Modernia viktoriaanista ajattelua

Campbell kertoo kirjassaan viktoriaanisista arvoista, jotka olisivat: ”säästäväisyys, raittius, hyvä taloudenhoito, isänmaallisuus ja velvollisuus”.³⁴ Nämä ovat hyvin tyypillisiä viktoriaanisen ajan arvoja, jotka kuvaavat hyvin myös Thatcherin ja hänen vanhempansa periaatteita. Vaikka Thatcherin äiti ei ottanut osaa päivän polttaviin keskusteluihin, hän toimi kuitenkin kuin viktoriaaninen äiti, koska molemmat vanhemmat olivat syntyneet

---

³⁰ *Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher*. 1985.

³¹ Thatcher 1995, 4.

³² Thatcher 1995, 5.

³³ Thatcher 1995, 566.

³⁴ Campbell 2000, 1.

viktoriaanisella ajalla (1837–1901).³⁵ Tästä, Campbellin luettelemista yleisistä viktoriaanisen ajan arvoista ja Thatcherin lapsuudesta, voidaan olettaa, että he elivät kuin viktoriaanit konsanaan: he olivat erittäin säästeliäitä, hoitivat omaa talouttaan harkitsevaisesti (ja Alfred Roberts myös Granthamin taloutta) ja koko perhe oli täynnä velvollisuuden tuntoa ja ahkeruutta. George Peden kirjoittaa kirjassaan, kuinka viktoriaanisella ajalla oma-apu (self-help) ja perheeseen tukeutuminen olivat ideaaleja.³⁶ Tällainen oma-apu ja perheen kesken toimiminen näyttää olleen keskeistä myös Thatcherin lapsuudessa: he hoitivat kaiken mahdollisimman paljon itse ja korostivat yksilön kyvykkyyttä. Hänen äitinsä, joka oli ompelijatar, teki Thatcherin mukaan lähes kaikki heidän käyttämät vaatteet³⁷, ja laittoi kotona ruoan.³⁸

Peden kirjoittaa varsin laajasti myös viktoriaanisen ajan arvoista ja taloudellisesta ajattelusta. Hän argumentoi, että usko markkinavoimien kykyyn allokoida resurssit oli korkea ja valtion tuli puuttua talouteen vain viimeisenä keinona.³⁹ Thatcher oli talousajattelussaan samoilla linjoilla. Stephen Evansin artikkelissa tehdään useasti mainintoja ja vertauksia Margaret Thatcherin ja viktoriaanisen ajan liberaalipääministeri William Gladstonen (1809–1899) välillä.⁴⁰ Tässä kohtaa pitää huomauttaa, että Gladstone edusti klassista liberalismia, minkä kantavana ajatuksena on yksilönvapaudet ja mahdollisimman vapaa markkinatalous. Evans väittää Thatcherin olleen ennemmin vanhanaikainen liberaali (”old-fashioned Liberal”), eikä oikea konservatiivi (”real Conservative”). Samaan hengenvetoon on sitaatti monetaristiekonomisti Milton Friedmanilta, joka sanoi: ”Margaret Thatcher ei ole uskon kannalta Tory (brittikonservatiivi). Hän on 1800-luvun liberaali”. Evans jatkaa tähän, että Thatcherin markkinasuuntautuneet taloudelliset näkökulmat ja sitoutuminen yksilöön varmasti vahvistaisi tämän päätelmän.⁴¹ Itse olen Evansin kanssa samaa mieltä. Thatcherin ajama talousliberalismi on peruja 1800-luvun klassisesta liberalismista⁴², ja hänen korostamat yksilönvapaudet ja -vastuut ovat näiden väitteiden kanssa sopusoinnussa. Thatcherin ajama

---

³⁵ Isä Alfred syntyi vuonna 1892 ja äiti Beatrice vuonna 1888.

³⁶ Peden 1985, 1.

³⁷ Thatcher 1995, 13.

³⁸ Thatcher 1995, 12.

³⁹ Peden 1985, 1–15.

⁴⁰ Evans 1997, 603–605.

⁴¹ Evans 1997, 605.

⁴² Klassinen liberalismismi on poliittinen ideologia, mikä ajaa yksilönvapauksia, vapaata markkinataloutta ja rajoitettua valtiota.

talousliberalismi oli 1800-luvulla viktoriaanisella ajalla dominantein taloudellinen doktriini. Thatcher itse puhui tästä asiasta vuoden 1996 puheessaan toteamalla:

Sellaista konservatiivisuutta, jota hän (myöhemmin esille otettava Keith Joseph) ja minä – vaikka olemmekin hyvin eri taustoista – suosimme kuvailisi parhaiten ”liberaalina”, vanhanaikaisessa mielessä. Ja tarkoitan herra Gladstonen⁴³ liberalismia, en myöhempien aikojen kollektivistien. Toisin sanoen, me luotimme paljon enemmän yksilöihin, perheisiin ja lähiöihin kuin valtioon.⁴⁴

Kuten tuosta sitaatista näemme, Thatcher kannatti vahvasti klassiseen liberalismiin nojautuvaa talousajattelua. Samaa liberalismiin suuntausta edusti myös aiemmin esille otettu Thatcherin isä. Thatcher puhui pitämässään puheessaan konservatiivipuolueen puoluekonferenssissa vuonna 1983 talousasioista kaiken muun politiikan lomassa. Hän puhui muun muassa verojen alentamisen tärkeydestä, valtion menojen karsimisesta ja ylenpalttisten julkisten menojen haitoista – taloudellisten asioiden keskiössä oli hyvä taloudenhoito. Puheessaan Thatcher mainitsi myös, miten heillä on velvollisuus kuluttaa jokainen verotettu penni viisaasti, ja ”jos herra Gladstone olisi elossa tänään, hän liittyisi konservatiivipuolueeseen”.⁴⁵ Tällä Thatcher viittaa siihen, kuinka hänen johtamansa puolue edustaa Gladstonen edustamaa politiikkaa. Hän väittää myös heidän puolueidensa välillä olevan yhtäläisyyksiä, mihin voin tutkielmassa aiemmin esiin nousseiden seikkojen valossa yhtyä.

Green väittää teoksessaan, että: “taloudelliset periaatteet kuten vapaakauppa, vapaat markkinat, minimaalinen valtion väliintulo ja alhaiset julkiset menot ja verotus ovat olleet vahvasti liittyneet 1800-luvun liberalismiin”.⁴⁶ Hän yhdistää tämän Thatcherismiin toteamalla: ”Sekä sisäiset puolueen kriitikot että Thatcherismin tukijat kuvailevat sen talousstrategiaa 1800-luvun

---

⁴³ William Gladstone (1809–1898) oli liberaalipuolueen edustaja ja yksi Ison-Britannian pitkäaikaisimmista poliitikoista ja pääministereistä. Hän oli politiikassa mukana yli 60 vuotta ja toimi neljä kertaa pääministerinä. Gladstonen ajaman klassisen liberalismiin keskiössä olivat rajoitetut julkiset menot, alhainen verotus, tasapainoinen budjetti, viktoriaanisen ajan oma-apu, vapaakauppa ja valtion minimaalinen puuttuminen talouteen.

⁴⁴ Liberty and Limited Government by Margaret Thatcher. 1996. Matiane.wordpress.com. Elektr. dokumentti. Ks. myös Green 2002a, 255. *The kind of Conservatism which he (myöhemmin esille otettava Keith Joseph) and I — though coming from very different backgrounds — favoured would be best described as “liberal”, in the old-fashioned sense. And I mean the liberalism of Mr Gladstone not of the latter day collectivists. That is to say, we placed far greater confidence in individuals, families, businesses, and neighbourhoods than in the State.*

⁴⁵ Speech to Conservative Party Conference. 1983. Margaret Thatcher Foundation. Elektr. dokumentti. Ks. myös Harrison 1994, 226.

⁴⁶ Green 2002a, 255–256.

liberalismiksi, ja sen yhteiskuntafilosofiaa pidettiin usein myös 1800-luvun liberalismiin individualismin ohjaamaksi”.⁴⁷ Voidaan siis hyvin perustein väittää, että 1800-luvun liberalismi oli hyvin talousliberaalia. Tämä näkyi selvästi myös Thatcherin talousajattelussa, koska hänen aikansa, ja myös nykyajan, klassinen liberalismi on peruja 1700- ja 1800-luvuilta.

---

⁴⁷ Green 2002a, 257.

2. Keith Joseph ja CPS

Puhuttaessa Thatcherin menestyksestä parlamenttiin pääsyn (1959) jälkeen, ei voida olla huomaamatta muutamien tärkeiden ihmisten merkitystä hänen toiminnalleen ja ajattelulleen. Thatcherin ajattelu yleisesti, kuin myös talouden saralla, kehittyi paremmiksi ja entistä argumentoivimmiksi, kun hän pääsi parlamenttiin. Ehkä kaikista tärkein ideologinen ystävä Thatcherille oli Sir Keith Joseph (1918–1994), johon hän ystävystyi 1960-luvulla.⁴⁸ Joseph toimi myöhemmin Thatcherin hallituksen teollisuusministerinä vuosina 1979–1981.

Joseph oli yksi konservatiivipuolueen ”markkinaliberaali”-siiven näyttävämmissä hahmoista. Joseph toimi vuosina 1970–1974 Edward Heathin konservatiivihallituksessa terveys- ja sosiaalipalveluiden ministerinä. Heathin hallitus ei toteuttanut merkittäviä markkinamielisiä reformeja, mikä ei sopinut Josephille. Heath ennemminkin jatkoi sodanjälkeistä ”konsensuslinjaa”,⁴⁹ mikä nojasi keynesiläisyyteen⁵⁰, valtion taloudelliseen väliintuloon, sääntelyn lisäämiseen ja yritysten kansallistamiseen. Josephin odotettiin haastavan puoleen puheenjohtajan, Edward Heathin, vuoden 1974 puoluekokouksessa, mutta Joseph piti ennen puheenjohtajakilpailua poliittisesti häpeällisen puheen, mikä teki hänen ehdokkuutensa mahdottomaksi. Green väittää Keith Josephia käsittelevässä katsausartikkelissaan, että ”hänen (Josephin) taitonsa poliittisena toimijana olivat heikkoja ja hänen poliittinen arvostelukykynsä vielä heikompi”.⁵¹ Tästä voimme päätellä, että Joseph ei ollut sopiva julkiseksi toimijaksi tai poliittiseksi vetäjäksi. Tämän häpeällisen puheen jälkeen hän luopui puheenjohtajahaaveista ja siirtyi tukemaan Thatcheria. Hänestä tulikin yksi Thatcherin suurimmista taustavaikuttajista.

Josephilla oli läheiset välit vuonna 1955 perustetun markkinaliberaalin ajatushautomon IEA:n (Institute of Economic Affairs) kanssa. IEA:n oli perustanut Anthony Fisher, joka ihaili Friedrich von Hayekin tunnettua teosta *The Road to Serfdom*, ja oli hätäntynyt valtion kasvusta Isossa-Britanniassa sodan jälkeen.⁵² Andrew Denham ja Mark Garnett väittävät yhteisteoksessaan, että Joseph ilmestyi ensimmäistä kertaa IEA:n toimistoon vuonna 1964,

---

⁴⁸ Thatcher 1995, 135.

⁴⁹ Green 2002a, 212–213.

⁵⁰ Keynesiläinen taloustiede on John Maynard Keynesin mukaan nimetty taloustieteen haara, mikä korostaa valtion merkitystä taloudessa. Siinä valtion tulee tuottaa työtä ja lisätä kysyntää, jotta työllisyys pysyy ylhäällä, ja suhdannevaihtelut eivät olisi niin jyrkkiä.

⁵¹ Green 2002b, 325.

⁵² Denham & Garnett 2006, 156.

koska hän oli kuullut heidän ”mielenkiintoisesta ja radikaalista työstä”.⁵³ Tuohon aikaan Joseph oli asunto- ja kuntaministerinä Alec Douglas-Homen hallituksessa. Teoksessa mainitaan, että Josephin suhde IEA:n kanssa ”tarjosi ajattelevamman elementin hänen oppositiopuheisiinsa”, ja hänen maineensa ”teknokraattisena` ministerinä (...) alkoi syrjäytyä kuvalla ihmisestä, joka oli kotonaan ideoiden ja käytännön ongelmien kanssa”.⁵⁴ Voidaan isolla varmuudella todeta, että Joseph löysi IEA-ajatushautomosta itselleen intellektuaalisen ja ajattelevan instanssin, missä hän pystyi oppimaan ja ajattelemaan asioista laajemmin. Tämä käy selvästi ilmi aiemmasta sitaatista, jossa hänestä tuli teknokraattisesta enemmän ajattelevampi henkilö.

Vuoden 1974 vaalien jälkeen Joseph halusi kerätä kokoon tuntemiaan markkinaliberaaleja keskustellakseen uuden ajatushautomon perustamisesta, minkä nimenomaisena tavoitteena oli ”käännyttää konservatiivipuolue vapaiden markkinoiden ideoihin”. Syy organisaation perustamiseen oli, että aiemmin mainittu sitoutumaton IEA ei halunnut läheisiä suhteita konservatiivipuolueeseen. Josephin tuttu Ralph Harris (1924–2006) vakuutti Josephille, että kahden samanlaisen järjestön kilpailu hyödyttäisi molempia, ja tämä uusi organisaatio ”jatkaisi siitä, mihin IEA jäi”.⁵⁵ Toinen Josephin läheinen tuttu, Alfred Sherman (1919–2006), oli ajava voima itse organisaation perustamisessa. Hän oli energinen henkilö, jolla oli päättäväisyyttä ja varmuuden tunnetta, mitä Josephilla ei ollut.⁵⁶ Sherman muun muassa etsi organisaatiolle tilat ja aloitti työt ensimmäisen puheen saralla.⁵⁷ Uusi organisaatio sai tuulta purjeisiin, mistä muutaman mutkan ja nimen vaihdon jälkeen tuli Center for Policy Studies (CPS). Sherman johti organisaatiota vuoteen 1985 asti.⁵⁸ Thatcher kirjoittaa muistelmateoksessaan, että hän ei ollut aluksi mukana projektissa, mutta tuli ensimmäistä kertaa suoraan mukaan toukokuun lopussa vuonna 1974.⁵⁹ CPS:n ensimmäinen johtokunnan kokous pidettiin 12. kesäkuuta 1974, missä Thatcherista tehtiin varapuheenjohtaja.⁶⁰

---

⁵³ Denham & Garnett 2001, 137–138.

⁵⁴ Denham & Garnett 2001, 140.

⁵⁵ Denham & Garnett 2001, 238-239.

⁵⁶ Denham & Garnett 2006, 158.

⁵⁷ Denham & Garnett 2001, 244.

⁵⁸ Childs 1992, 296.

⁵⁹ Thatcher 1995, 251-252.

⁶⁰ Denham & Garnett 2001, 244.

Tämän markkinaliberaalin ajatushautomon taloudelliset tavoitteet olivat, vuoden 2003 puheenjohtajan mukaan, ”edistää vapaita markkinoita ja vakaata rahaa⁶¹, rajoitettua hallintoa, lain kunnioittamista, kansallista riippumattomuutta ja uskoa vapauteen, perheeseen ja velvollisuuteen”.⁶² Tämä politiikka kuulostaa erittäin samalta, kuin mitä Thatcher ajoi omalla pääministerikaudellaan. Taloudelliset tavoitteet olivat molemmilla instansseilla täysin samat. Denham ja Garnett argumentoivatkin, että kun Thatcherista tuli oppositiojohtaja vuonna 1975 hänen ”yhteydet uuteen ajatushautomoon auttoivat vahvistamaan hänen älyllistä uskottavuuttaan”.⁶³ Davis Childs kirjoittaa kirjassaan Adam Smith Instituutista ja CPS:stä puhuttaessa, että ne ”rohkaisivat Thatcherin sanomaan sen, mitä hän oli aina tuntenut: että vain kapitalismi voi taata yksilön todellisen vapauden”.⁶⁴ CPS näyttää antaneen Thatcherille teoreettisen ja intellektuaalisen selkänöjan, mihin hän pystyi nojaamaan.

Thatcher itse kirjoittaa muistelmissaan, että ”Keithiltä ja Alfredilta opin paljon. Luin uudelleen liberaalin taloustieteen ja konservatiivisen ajattelun keskeisiä teoksia”. Hän ei kuitenkaan avannut sen enempää, mitkä nämä keskeiset teokset olivat. Thatcher jatkaa edellisestä sitaatista vielä: ”Osallistuin säännöllisesti myös IEA:n lounaisiin, jossa (...) kaikki ne, jotka olivat olleet oikeassa, kun me hallituksessa olimme menneet pahasti pieleen, olivat kiireisiä suunnittelemassa uutta ei-sosialistista taloudellista ja sosiaalista polkua Britannialle”.⁶⁵ Tästä välittyy kuva, että Thatcher oli läheisessä yhteistyössä CPS:n lisäksi IEA:ssa, missä ihmiset suunnittelivat kapitalistista taloutta, mitä Thatcher ollessaan Heathin hallituksessa, ei voinut ajaa. Thatcher mainitsee muistelmissaan, että hän ei ”olisi voinut tulla opposition johtajaksi tai saavuttaa sitä, mitä sai pääministerinä, ilman Keithiä”.⁶⁶ Hän jatkaa samalla, että Keith ei olisi saavuttanut sitä, mitä saavutti, ilman CPS:ää tai Alfred Shermannia. Mielenkiintoista oli huomata, että Thatcher on omistanut muistelmateoksensa *The Path to Power* Keith Josephin muistolle, joka kuoli vuotta ennen kirjan julkaisua.

Joseph kertoi vuoden 1974 puheessaan, että ”inflaatiomme on seurausta uuden rahan luomisesta”.⁶⁷ Tämä kuvastaa monetaristisen talousteorian väitteitä inflaation syistä, missä

---

⁶¹ Engl. ”Sound money” tarkoittaa rahaa, mikä ei ole altis äkilliselle arvonnousulle tai -alenemiselle – toisin sanoen vakaata rahapolitiikkaa.

⁶² Denham & Garnett 2006, 159.

⁶³ Denham & Garnett 2006, 159.

⁶⁴ Childs 1992, 296.

⁶⁵ Thatcher 1995, 254.

⁶⁶ Thatcher 1995, 251.

⁶⁷ Speech at Preston (”Inflation is Caused by Governments”). 1974. Margaret Thatcher Foundation. Elektr. dokumentti.

korostetaan taloudessa olevan rahan määrän vaikutusta inflaatioon. Siinä liiallinen liikkeellä oleva rahan määrä aiheuttaa inflaatiota rahan arvon alenemisen muodossa. Vuoden 1976 Nobelin taloustieteen palkinnon saanutta, jo aiemmin mainittua, Milton Friedmania pidetään monetaristisen talousteorian isänä. Thatcher kirjoittaa muistelmissaan, kuinka Joseph ”väitti pitkään, mutta turhaan laajasti `monetaristisesta` lähestymistavasta inflaation hallintaan”, kun he keskustelivat varjohallituksen kokouksessa.⁶⁸ Joseph vaikuttaa uskoneen Friedmanin teoriaan rahan määrän ja inflaation korrelaatiosta. Tämä näyttää myös tarttuneen Thatcheriin, kun hän kirjoittaa niin ikään muistelmissaan: “Se oli itse asiassa monetaristinen lähestymistapa, johon Keith Joseph ja minä uskoimme”, kun he puhuivat varjohallituksen minibudjetista, missä oli muun muassa leikkauksia rahavarantoon.⁶⁹ Monetaristinen suhtautuminen inflaatioon näkyi Thatcherin hallituksen alussa vuosina 1979–1981, kun rahan määrän kasvun kiristäminen alkoi laskemaan inflaatiota 13,4 %:sta 5 %:iin vuoteen 1983 mennessä.⁷⁰

Thatcherin talousajattelu alkoi kehittymään jo ennen hänen pääministerikauttaan. Green väittää teoksessaan, että thatcherismin ideologinen perusta on vuosien 1975 ja 1979 välillä. Hän perustelee tämän kertomalla, että näiden vuosien välillä ”sekä Thatcher että Joseph hahmottelivat pääpuheissaan monia laajoja poliittisia tavoitteita, jotka tulivat tunnetuksi thatcherismina, ja samaan aikaan Josephin vuonna 1974 perustama ajatushautomo, Center of Policy Studies, tuotti sarjan politiikkaa käsitteleviä papereita, jotka ennustivat Thatcherin hallinnon lainsäädännön kehitystä”.⁷¹ Olen samaa mieltä Greenin kanssa, koska noiden vuosien välillä Thatcher ja hänen ideologinen henkiystävänsä Sir Keith Joseph nostivat äänenpainojaan, perustelivat kantojaan ja loivat kuvansa tulevaisuudesta. Olen eri mieltä siitä, että Joseph olisi itse perustanut CPS:n, koska sen perustamisessa suuressa osassa oli myös Alfred Sherman.

On perusteita väittää, että Thatcherilla oli ideologista ja sitä kautta poliittista ja taloudellista ajattelua ennen hänen pääministerikauttaan, ja siihen vaikutti erityisesti vuosien 1975 ja 1979 välinen aika. Thatcherin suhde Josephiin oli olennainen hänen menestykselleen, koska hän toi Thatcherin ajatteluun syvällisempää ymmärrystä, ja heidän perustamansa CPS auttoi Thatcheria argumentoimaan paremmin tavoitteitaan. Josephia olen kuullut kutsuttavan myös

---

⁶⁸ Thatcher 1995, 244.

⁶⁹ Thatcher 1995, 320.

⁷⁰ Walters 1986, 102–103.

⁷¹ Green 2002a, 215.

Thatcherin ”guruksi”. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Thatcherilla ja Josephilla oli samanlaiset poliittiset arvot ja päämäärät jo ennen CPS:n perustamista, vaikkakin CPS toi ne yhteen.

3. Friedrich von Hayekin vaikutus

Friedrich August von Hayek (1899–1992) oli kahden tohtoritutkinnon suorittanut itävaltalaisbrittiläinen filosofi ja taloustieteilijä, jonka voidaan sanoa olleen yksi 1900-luvun merkittävimpiä taloustieteilijöitä ja klassisen liberalismiin kannattaja. Hän edusti taloustieteessä niin kutsuttua ”itävaltalaista koulukuntaa”, mikä korostaa markkinatalouden toimivuutta ja individualismia, ja vastustaa sosialismia⁷² ja keskusjohtoista suunnitelmataloutta. Hayek sai taloustieteen Nobel-palkinnon vuonna 1974. Hänen merkittävimpiä teoksiaan olivat muun muassa *The Constitution of Liberty* (1960) ja jo aiemmin mainittu *The Road to Serfdom* (1944). Näistä jälkimmäistä pidetään poliittisen filosofian ja taloustieteen klassikkoteoksena, minkä pääajatuksena on varoittaa valtion kasvavasta roolista ja talouden hallinnasta, mikä Hayekin mukaan johtaa ihmisten vapauden heikkenemiseen ja lopulta diktatuuriin.⁷³ Hayek varoitti tuollaisesta tapahtumasta vielä toisen maailmansodan aikana, koska hän halusi luoda vastapainon sodan aikaiselle hallituksen sosiaali- ja talouspoliittiselle interventiolle.⁷⁴ Suurin uhka oli, jos tällainen talouden hallitseminen jatkuisi vielä sotatalouden jälkeenkin.

Hayek suunnitteli kirjassaan *The Road to Serfdom*, että valtion rooli olisi kansalaisten suojelun ja puolustuksen lisäksi vain heidän negatiivisten oikeuksien turvaaminen.⁷⁵ Valtion ollessa rajoitettu, ihmisten individualistiset vapaudet olisivat turvatut, ja oikeusvaltiossa lakien puitteissa toimivat markkinat voisivat operoida tehokkaasti.⁷⁶ Valtio olisi pidettävä täysin pois taloudesta, koska sosialismissa yksityisyrittäjyys ja yksityisomaisuus on lakkautettu ja voittoa tavoitteleva yrittäjä on korvattu keskussuunnitteluelimen suunnitelmataloudella.⁷⁷

Hayekin nimi nousee esiin monessa Thatcheria käsittelevässä teoksessa. Thatcher itse mainitsee jo aiemmin viitatussa vuoden 1996 puheessaan, että Hayekin teoksella *The Road to Serfdom* oli “minuun niin suuri vaikutus, kun luin sen ensimmäisen kerran – ja vieläkin suurempi vaikutus,

---

⁷² Sosialismilla tarkoitetaan yhteiskunnallista järjestelmää, jossa, tai aatesuuntaa missä, pyritään tuotantovälineiden yhteisomistukseen.

⁷³ Hayek 1944, passim.

⁷⁴ Green 2002a, 258.

⁷⁵ Negatiivisilla oikeuksilla tarkoitetaan oikeuksia jostakin – esimerkiksi väki- ja pakkovallasta. Negatiiviset oikeudet ovat klassisen liberalismiin kulmakivi, missä valtio (tai mikään mukaan taho) ei rajoita yksilön laillista toimintaa.

⁷⁶ Jones 2012, 63.

⁷⁷ Hayek 1944, 83.

kun Keith (Joseph) ehdotti, että menisin syvemmälle Hayekin muihin kirjoituksiin”.⁷⁸ Mooren mukaan Thatcher luki Hayekin *The Road to Serfdom* -kirjan jo Oxfordin opiskeluaikoinaan.⁷⁹ Thatcher mainitsee BBC 3:n haastattelussa vuonna 1985, että hänen konservatismillaan on ”jotain yhteisiä asioita sen kanssa, mitä professori Hayek saarnasi”.⁸⁰ Green väittää teoksessaan, että ”Thatcherin huoli hiipivästä autoritaarisuudesta, mikä väistämättä liittyi valtion toiminnan laajennuksiin, sisälsi selvästi hayekilaisia taivutuksia”.⁸¹

Thatcher kirjoittaa muistelmissaan, että hänen mukaansa Hayekin teos *The Road to Serfdom* oli ”voimakkain kritiikki sosialistista suunnittelua ja sosialistista valtiota kohtaan, (...) johon olen palannut niin usein sen jälkeen”.⁸² Hän kritisoi samalla sivulla omia konservatiivikollegoitaan, jotka olivat ”kohonneesta sosiaalisesta taustasta”, että heille ”perinteinen taloudellinen liberalismi” oli ”vierasta ja epämiellyttävää”. Tämä ”perinteinen taloudellinen liberalismi” oli taas Thatcherille ”niin tärkeä osa hänen poliittista koostumustansa”.⁸³ Voidaan sanoa, että Hayekin merkkiteoksella oli vaikutusta Thatcherin ajatteluun, koska hän vastusti sosialismia kaikessa sen muodoissa, ja hän sanoo palanneensa tähän teokseen usein uudelleen. Heidän talousajattelunsa oli myös samanlaista: taloudellisen vapauden korostamista. Thatcher kertoo muistelmissaan, että hän ei ihan ymmärtänyt Hayekin teoksen merkitystä sen luettuaan, mutta palattuaan siihen 1970-luvun puolivälissä Keith Josephin antaman lukulistan mukaisesti, hän alkoi ymmärtämään sen otteita. Hän jatkaa vielä, että tässä vaiheessa Hayekin teoksen sosialismin vastustamaton kritiikki vaikutti.⁸⁴ Thatcher itse mainitsee toisessa muistelmateoksessaan, että Hayekin teos *The Road to Serfdom* antoi hänelle ”selkeitä ja analyttisiä argumentteja sosialismia vastaan, ja kuinka sen talusteoriat olivat yhteydessä silloiseen masentavaan pulaan jokapäiväisessä elämässämme”.⁸⁵ Thatcher ei avaa, mitä hän tällä pulalla tarkoitti. Hän jatkaa vielä, että ”se teki minusta pitkän aikavälin optimistin vapaan yrittäjyyden ja vapauden puolesta”.

---

⁷⁸ Liberty and Limited Government by Margaret Thatcher. 1996. Matiane.wordpress.com. Elektr. dokumentti. Ks. myös Green 2002a, 258–259.

⁷⁹ Moore 2013, 342.

⁸⁰ Radio Interview for BBC Radio 3. 1985. Margaret Thatcher Foundation. Elektr. dokumentti.

⁸¹ Green 2002a, 250.

⁸² Thatcher 1995, 50.

⁸³ Thatcher 1995, 50.

⁸⁴ Thatcher 1995, 50–51.

⁸⁵ Thatcher 1993, 13.

Green väittää, että Thatcher itse on identifioinut Hayekin yhdeksi hänen ajatteluunsa vaikuttaneeksi henkilöksi. Hayek olisi se ajattelija, johon Thatcher tunki olleensa lähimpänä.⁸⁶ Green väittää myös, että Thatcher oli lähellä Hayekin teoksen *The Road to Serfdom* sanomaa, missä yksilön vapaudet ovat poliittisia vapauksia ja poliittiset vapaudet ovat taloudellisia vapauksia.⁸⁷ Tässä olen samaa mieltä, koska Thatcher mainitsee jo aiemmin mainituissa Buckley Jr.:n vuoden 1977 haastattelussa, että: ”Uskon, että sinulla ei ole poliittista vapautta, ellei sinulla ole myös taloudellista vapautta.”⁸⁸.

Sekä Green että Moore väittävät eri lähteisiin viitaten, että Thatcher olisi tokaissut: ”Tähän me uskomme”⁸⁹, kun hän on viitannut Hayekin toiseen merkkiteokseen *The Constitution of Liberty*.⁹⁰ Tässä teoksessa Hayek kuvailee vapautta ja vapauden ideaalia, jotka ovat johtaneet, ja joiden tulisi jatkossakin johdattaa läntistä sivilisaatiota.⁹¹ Teoksen kantava sanoma on, että ihmisen on oltava vapaa pakkovallassa. Pakkovaltaa esiintyy Hayekin mukaan, kun ”yhden miehen teot on tehty palvelemaan toisen tahtoa, ei hänen omaa tarkoitustaan, vaan toisen tarkoitusta varten”.⁹² Tämä koskee niin valtion kuin toisen ihmisenkin käyttämää pakkoa toista kohtaan. Hayek haluaa, että toisten ihmisten pakottamista vähennetään yhteiskunnassa niin paljon kuin mahdollista.⁹³ Charles Hyneman argumentoi Hayekin teoksen arvostelussaan, että mahdollisimman vähäisen pakkovallassa ihmiset elävät vapauden tilassa.⁹⁴ Tämä edustaa klassista vapauskäsitettä, missä ihmiset ovat vapaita ulkoisesta pakosta. Tällaiseen vapauskäsitteeseen Thatcherkin näyttää uskoneen. Tätä käsitellen laajemmin seuraavassa luvussa.

Hayekin merkitys Thatcherille oli suuri. Hän antoi Thatcherille filosofisen ja konkreettisen alustan hänen ajattelulleen. Hayekin taloudellinen ajattelu oli kytköksissä hänen filosofiaansa, minkä Thatcher näyttää omaksuneen täysin. Se, kuinka paljon Thatcher oikeasti perehtyi Hayekin teoksiin ei ole merkityksellistä, vaan sen sanomien omaksuminen on.

---

⁸⁶ Green 2006, 30.

⁸⁷ Green 2006, 31.

⁸⁸ *Firing Line with William F. Buckley Jr.: What Have We Learned from the Failure of British Socialism?*. 1977. “I believe you weren’t [keep] political freedom unless you also have economic freedom.”.

⁸⁹ “This is what we believe.”.

⁹⁰ Moore 2013, 342. Ks. myös Green 2006, 31.

⁹¹ Hayek 1960, passim.

⁹² Hayek 1960, 133.

⁹³ Hayek 1960, 11.

⁹⁴ Hyneman 1961, 86.

4. Thatcherin ajatuksia kapitalismista ja vapaudesta

Kapitalismilla tarkoitetaan aate- ja talousjärjestelmää, missä tuotantovälineet ja omaisuus ovat joko kokonaan tai suurimmaksi osaksi yksityisomistuksessa. Sen vastakohta on sosialismi, missä tuotantovälineet ja omaisuus ovat joko kokonaan tai suurimmaksi osaksi valtion omistuksessa. Vapaudella tässä tapauksessa tarkoitetaan negatiivisia vapauksia, missä ihmiset ovat vapaita jostakin (esimerkiksi ulkoisesta väki- ja pakkovallasta). Sen vastakohta on positiiviset vapaudet, missä ihmisellä on vapauksia johonkin (esimerkiksi koulutukseen ja terveydenhuoltoon). Tässä painotetaan negatiivisia vapauksia, koska Thatcher uskoi niihin.

E.H.H. Green, väittää, että konservatiivipuolueessa oli kaksi erilaista siipeä: kansalaisten ja valtion sovussa olevaa sosiaalista yhteiskuntaa ajavat holhoavat ”yhden kansan konservatiivit” ja valtiosta eroon haluavat libertaarit konservatiivit.⁹⁵ Tässä kohtaa täytyy mainita, että libertarismi on äärimmilleen vietyä klassista liberalismia, missä yksilön vapaus asetetaan tärkeimmäksi päämääräksi. En kuitenkaan uskalla sanoa Thatcheria libertaariksi, koska hän kyllä halusi vapauttaa ihmiset valtion holhouksesta, mutta hän ei ollut sosiaalisesti libertaari. Pysyn edelleen määritelmässä klassinen liberaali, koska he haluavat talouden vapauttamista samalla, kun valtio pidetään olemassa, minkä libertaarit haluavat lakkauttaa. Tämä jako konservatiivipuolueen sisällä näkyi aiemmin tässä tutkielmassa, kun mainitsin, että Thatcher arvosteli konservatiivikollegoitaan, jotka tulivat ”kohonneesta sosiaalisesta taustasta”. He vieroksuvat kapitalismia, ja olivat holhoavia konservatiiveja, jotka eivät luottaneet kansalaisten kykyyn huolehtia itsestään. Nämä ”yhden kansan konservatiivit” uskoivat valtion välintuloon markkinoilla ja tukivat valtion tukiohjelmia. He uskoivat myös yhteiskuntaluokkien välisten erojen tasaamiseen tulonjakomekanismin avulla. Väittäisin, että he näkivät valtion kansalaisten vanhempana, minkä tuli ohjata kansalaisia ”oikeaan” suuntaan. Thatcher itse edusti tätä toista, liberaalia, siipeä. Tässä sanalla ”liberaali” tarkoitetaan ainoastaan klassista liberalismia.

Thatcher korostaa usein sanomisissaan kapitalismin roolia niin moraalisesti oikeutettuna, kuin myös muiden vapauksien takaajana. Otan tähän muutaman tärkeän suoran sitaatin, mitkä avaavat tätä. Näin hän sanoi samassa vuoden 1977 Buckley Jr.:n haastattelussa:

---

⁹⁵ Green 2002a, 250-251.

Kapitalismilla on moraalinen perusta. Syynä on se, että jos sinulla ei ole taloudellista vapautta, sinulla ei ole vapautta ollenkaan. Joten, koko kapitalistisella yhteiskunnalla on moraalinen perusta. Perusta on, että yksilö on täällä kehittämässä kykyjään. Hän ei pysty tekemään sitä ilman poliittista vapautta ja taloudellista vapautta. Ainoa yhteiskunta, missä voit tehdä sen, on kapitalistinen yhteiskunta. Ollakseen vapaa, sinun täytyy olla kapitalisti. Jokainen vapaa yhteiskunta maailmassa on kapitalistinen yhteiskunta. Ei jokainen kapitalistinen yhteiskunta ole vapaa, mutta edellytys vapaudelle on kapitalismi. Joten, sillä on moraalinen perusta.⁹⁶

Samassa haastattelussa Thatcher toteaa, että on kaksi erilaista yhteiskuntajärjestystä, mitkä ovat oman tulkintani mukaan vastakkain:

Luulen, että sinun on ymmärrettävä heti aluksi, että yleisesti ottaen on olemassa kaksi tapaa, joilla mikä tahansa hallitus voi edetä. Yksi tapa perustuu siihen, mitä sinä (William F. Buckley Jr.) ja minä kutsuisimme vapaaksi yhteiskunnaksi. (...) Toinen on tapa, mikä sallii vain yhden näkemyksen sekä taloudessa että politiikassa, jossa lähes kaikki on joko valtion omistuksessa tai hallinnassa.⁹⁷

Tästä sitaatista on selvästi havaittavissa nämä kaksi vastakkaista yhteiskuntajärjestystä: kapitalistinen ja sosialistinen. Tämän sitaatin jälkeen Thatcher argumentoi, että hänen mielestään Britannia on ajautunut pois päin vapaasta yhteiskunnasta kohti jotain muuta. Tämän tulkitsen liikkumisen pois kapitalismista kohti sosialismia, mitä Thatcherin mukaan on harjoitettu sodan jälkeen ”konsensuspolitiikkana” ja erityisesti työnväenpuolueen hallituskausilla. Pitää kuitenkin muistaa, että myös sodanjälkeiset konservatiivihallitukset ovat ajaneet suurempaa julkista sektoria. Tässä näkisin yhteyden näiden ”yhden kansan

---

⁹⁶ *Firing Line with William F. Buckley Jr.: What Have We Learned from the Failure of British Socialism?. 1977. Capitalism has a moral basis. The reason being is that [less] you have economic freedom, you'll have no other freedom at all. So, the whole of capitalist society is a moral basis. The basis is that the individual is here to develop his or her talents. He cannot do that without the political freedom and the economic freedom. The only kind of society under which you can do that is a capitalist society. To be free you have to be capitalist. Every free society in the world is a capitalist society. Not every capitalist society is free, but a precondition of freedom is capitalism. So, it has a moral basis.*

⁹⁷ *Firing Line with William F. Buckley Jr.: What Have We Learned from the Failure of British Socialism?. 1977. I think you've got to recognize at the outset that broadly speaking there are two ways in which any government can proceed. One is a way based on what you (William F. Buckley Jr.) and I would call a free society. (...) The other one is a way which allows only one view both in economics and politics, in which almost everything is either owned or controlled by the state.*

konservatiivien” ja sosialistien välillä, jotka kummatkin näkevät suuren julkisen sektorin hyvänä asiana.

Thatcher perustelee vuoden 1975 puheessaan konservatiivipuoleen konferenssissa, kuinka kapitalismi tuo paremmin vaurautta, takaa yksilönvapaudet ja rajoittaa valtiota:

Meidän kapitalistinen järjestelmämme tuottaa paljon korkeamman vaurauden ja onnellisuuden tason, koska se uskoo kannustimiin ja mahdollisuuksiin, ja koska se perustuu ihmisarvoon ja vapauteen. (...) Miehen oikeus tehdä työtä haluamallaan tavalla, kuluttaa ansaitsemansa omaisuuden, omistaa omaisuutta, pitää valtio palvelijana eikä herrana, nämä ovat brittiläinen perintö. Ne ovat vapaan talouden olemus. Ja tästä vapaudesta riippuvat kaikki muut vapautemme. Mutta me haluamme vapaan talouden, ei vain siksi, että se takaa vapautemme, vaan myös siksi, että se on paras tapa luoda vaurautta ja hyvinvointia koko maalle. (...) Hyvät voitot tänään, johtaa korkeisiin investointeihin, hyvin palkattuihin työpaikkoihin, ja parempaan elintasoon huomenna.⁹⁸

Kapitalismin yksityisomistajuus ja yksilönvapaus yhdistyvät jälleen vuoden 1983 videoidussa vaalimainoksessa, missä Thatcher kuvailee myös omaa rooliaan näiden puolustajana:

Emme ole enempää eikä vähempää kuin sitoutuneet vapauteen, sillä vapaus on jokaisen kansalaisen syntymäoikeus. Tämän vapauden säilyttäminen ja puolustaminen, sen puolustaminen sisältä ja ulkoa, on jokaisen pääministerin ensimmäinen velvollisuus. Ja minä haluan laajentaa tätä vapautta. (...) Se, mitä tarjoan, voidaan ilmaista hyvin yksinkertaisesti. Tarjoan varmuuden vapaudesta ja mahdollisuuden omaisuuden

---

⁹⁸ Speech to Conservative Party Conference. 1975. Margaret Thatcher Foundation. Elektr. dokumentti. *Our capitalist system produces a far higher standard of prosperity and happiness because it believes in incentive and opportunity, and because it is founded on human dignity and freedom. (...) A man's right to work as he will to spend what he earns to own property to have the State as servant and not as master these are the British inheritance. They are the essence of a free economy. And on that freedom all our other freedoms depend. But we want a free economy, not only because it guarantees our liberties, but also because it is the best way of creating wealth and prosperity for the whole country. (...) Good profits today, leading to high investment, well-paid jobs, and a better standard of living tomorrow.*

*omistukseen. Ja enemmän kuin pelkän mahdollisuuden. Se, että ihmisten pitäisi pystyä omistamaan oma kotinsa, on konservatiivisen filosofian ytimessä.*⁹⁹

Thatcher rooli pääministerinä ja vapauksien puolustajana tarkoitti näiden vapauksien antamista kansalaisille samalla, kun valtion roolia pienennettiin. Kotien omistusoikeus, minkä Thatcher maalaa olevan konservatiivisen filosofian sydämessä, on tulkinnallinen asia. Joidenkin konservatiivien mielestä näin ei ole pakko olla, vaan valtio voi tarjota esimerkiksi vuokra-asuntoja. Thatcherin kaavailema ”konservatiivisen filosofian sydän” on lähellä viktoriaanista konservatismia, mikä omaksui asioita klassisesta liberalismista erityisesti juuri talousasioissa. Tämä on perusteltavissa siten, että toisen maailmansodan jälkeen valtaan nousut työväenpuolue loi Isoon-Britanniaan hyvinvointivaltion, mikä on viktoriaanisen ajan hengen vastainen. Sodan jälkeen ajan edetessä myös konservatiivihallitukset näyttivät hyväksyneen hyvinvointivaltion olemassaolon, ja sen tuoman julkisen sektorin kasvamisen. Joidenkin konservatiiviväänestäjien mielestä se ei ollut hyvä asia. Tämä käy ilmi Guy Ortolaron vertaisarvioidussa artikkelissa Greenin teoksesta *Thatcher*, missä Ortolaro kirjoittaa, että Thatcher oli vaistomaisesti samaa mieltä puolueensa kenttäväen kanssa 1950-luvulta alkaen, ja että hänestä tuli ”ensimmäinen johtaja, joka sitoutui toteuttamaan jäsenistön keskuudessa laajalle levinneitä tavoitteita vuonna 1975”.¹⁰⁰

Thatcher puhui konservatiivipuolueen konferenssissa vuonna 1978, kuinka Isolla-Britanniolla menee hänen mukaansa huonosti. Hän luettelee puheessaan, että ongelmana ei ole ollut se, että heitä hallinneet ihmiset eivät olleet ”typerä tai epätavallisen ilkeitä” vaan se, että heitä johtaneet miehet ovat “eläneet illuusioilla”. Hän perustelee tätä sanomalla:

Meitä ovat hallinneet miehet, jotka elävät illuusioilla, illuusioilla, että voit käyttää rahaa, mitä et ole ansainnut joutumatta lopulta konkurssiin tai putoamalla velkojiesi käsiin; illuusio siitä, että oikeita työpaikkoja voidaan loihkia olemassaoloon hallituksen asetuksella kuin kaneja hatusta; illuusio siitä, että on olemassa jokin muu tapa luoda

---

⁹⁹ Conservative Party Election Broadcast. 1983. Margaret Thatcher Foundation. Elektr. dokumentti. *No less are we committed to freedom, for freedom is the birthright of every citizen. To preserve and defend that freedom, to defend it from within and from without, is the first duty of any Prime Minister. And I want to enlarge that freedom. (...) What I am offering can be put very simply. I offer the certainty of liberty and the chance of property ownership. And more than just a chance. That people should be able to own their own homes is deep at the heart of Conservative philosophy.*

¹⁰⁰ Ortolano 2006, 289.

työtä ja vaurautta kuin kovalla työllä ja asiakkaiden tyydyttämisellä; illuusio siitä, että sinulla voi olla vapautta ja yrittäjyyttä uskomatta vapaaseen yrittämiseen.¹⁰¹

Tässä puheessa kantava sanoma on, että 1) ei saa kuluttaa rahaa, mitä et ole ansainnut, 2) valtio ei voi luoda työpaikkoja, 3) työtä ja vaurautta tuovat kova työ ja asiakkaiden tyydyttäminen ja 4) vapaus ja vapaa yrittäjyys voi vallita vain, jos uskot niihin. Kohdat 1 ja 3 ovat suoraan verrannollisia Thatcherin jo lapsuudessaan Granthamissa oppimiin arvoihin. Hänen perheensä ei tuhlanut rahaa enempää, kuin mihin heillä oli varaa, ja heidän kova työnsä sekä asiakkaiden tyydyttäminen isänsä kaupassa, toivat heille toimeentulon ja sitä kautta vaurautta. Nämä asiat ovat myös linkittyneitä aiemmin mainittuihin viktoriaanisiin arvoihin, missä säästäväisyys, hyvä taloudenpito ja velvollisuus olivat korostettuja. Asiakkaan palveleminenhan on kaupan pitäjän velvollisuus. Näkisin kohdan 2 argumentoivan, että valtio ei voisi luoda työpaikkoja, koska niiden pohja on veronmaksajien kukkarolla, ja että Thatcherin usko yksityisen sektorin kykyyn luoda työpaikkoja oli julkisen sektorin uskottavuutta suurempi, ja paremmin sovitettavissa hänen vapauden ja kapitalismin ihanteisiinsa. Kohta 4 on sinällään itsestäänselvyys, koska et voi uskoa johonkin asiaan, ellet usko siihen. Näkisin Thatcherin uskottelevan, että poliitikot ovat sanoneet uskovansa vapaaseen yrittäjyyteen, vaikka eivät hänen mielestään ole.

Thatcher mainitsee vuoden 1979 Thames TV:n haastattelussa valtion varoista seuraavaa, kun häneltä kysyttiin, kuinka hän aikoo sovittaa yhteen olla lupaamatta äänestäjille (tehdä heille asioita valtion taholta) ja toteuttaa heille luvatut konservatiivien manifestissa mainitut veronleikkaukset:

No se ei ole mitä lupaan tehdä heille. Se antaa heille mahdollisuuden pitää enemmän heidän omista tuloistaan. (...) Hallitukset ovat vieneet aivan liikaa tuloja. He ovat puhuneet hallituksen menoista, julkisista menoista, hallituksilla ei ole rahaa, se on

---

¹⁰¹ Speech to Conservative Party Conference. 1978. Margaret Thatcher Foundation. Elektr. dokumentti. *We have been ruled by men who live by illusions, the illusion that you can spend money you haven't earned without eventually going bankrupt or falling into the hands of your creditors; the illusion that real jobs can be conjured into existence by Government decree like rabbits out of a hat; the illusion that there is some other way of creating work and wealth than by hard work and satisfying your customers; the illusion that you can have freedom and enterprise without believing in free enterprise.*

*veronmaksajien rahaa. Joten sanon ihmisille, että teidän pitäisi saada pitää enemmän omista tuloistanne.*¹⁰²

Tässä sitaatissa näkyy suoraan ja ytimekkäästi kaikki se talousajattelu, mitä Thatcher edusti. Hän halusi valtion pois ihmisten kukkarolta, jotta he voivat pitää itse enemmän heidän omista rahoistaan. Kun aiemmin todettiin, että julkinen sektori luo työpaikkoja veronmaksajien rahoilla, se näkyy myös tässä sitaatissa, missä Thatcher sanoo valtion tai julkisten varojen olevan veronmaksajien rahoja.

Kuten me monesta eri kerrasta huomaamme suoraan Thatcherin suusta, hänen talousajattelunsa oli hyvin vapausorientoitunutta. Näitä kahta asiaa ei voinut erottaa toisistaan. Donal O`Sullivan kertoo, että ”Thatcher oli vapaiden markkinoiden puolesta, vapaan kapitalismin puolesta, ja kommunismia vastaan kaikenlaisissa muodoissa.”<sup>103</sup> Olen samaa mieltä – Thatcher oli vapaan kapitalismin puolella, ja vapaat markkinat kuuluvat kapitalismiin. O`Sullivan mainitsee Thatcherin olleen kommunismia vastaan, mistä olen eri mieltä, koska Thatcher itse joka käänteessä puhuu sosialismista. Sosialismi ei ole sama asia kuin kommunismi, mutta annetaan tämä O`Sullivanille anteeksi.

---

¹⁰² *Margaret Thatcher interview | Conservative Party | TV Eye | 1979. 1979. Well that`s not what I am promising to do for them. That`s allowing them to keep more of the results of their own earnings. (...) Governments have taken away too much in earnings. They have talked about government expenditure, public expenditure, governments have no money, it`s taxpayer`s money. So, I am saying to people you should be allowed to keep more of your own earnings.*

¹⁰³ *Margaret Thatcher: First Female Prime Minister of Britain | Mini Bio | Biography. 2020.*

Loppulause

Tämä tutkielma käsitteli Margaret Thatcherin talousajattelun taustalla olleita henkilökohtaisia motivaattoreita ja pohti, miksi Thatcher ajatteli taloudesta niin kuin hän ajatteli. Tämän tutkielman merkitys Thatcherin talousajattelun saralla oli luoda kuva hänen talousajattelunsa pääpainopisteistä ja siihen vaikuttaneista tärkeimmistä tekijöistä. Siinä onnistuttiin löytämään hänen talousajattelunsa tärkeimpiä taustatekijöitä vaihtelevilla syventymisen tasoilla.

Johtopäätöksenä voidaan esittää, että Thatcherin talousajattelun kehittyminen oli pitkän ajan prosessi, mikä alkoi jo lapsuudessa ja kesti aina hänen pääministerikaudellensa asti vaihtelevin painotuksin. Hänen talousajattelunsa jatkui toki pääministerikaudella ja sen jälkeen, mutta tausta sille löytyy ennen vuotta 1979. Tärkeimmät painotukset sijoittuvat lapsuuteen ja vuosien 1975 ja 1979 väliin.

Ehkä tutkimuksen tärkeimmät löydöt olivat, että Thatcher ajatteli talouden olevan keskeisessä roolissa, ja että kapitalismi oli hänen mielestään talousjärjestelmänä ainoa, mikä takaa ihmisille vapauden toimia vapaasti niin talouden kuin myös muun yhteiskunnan saralla. Ihmisten poliittiset ja taloudelliset vapaudet kulkivat hänen mielestään käsi kädessä: ihminen ei voi olla poliittisesti vapaa, ellei hän ole myös taloudellisesti vapaa ja toisinpäin. Hän näki myös, että valtion kasvanut rooli oli tälle vapausajattelulle vahingollista, joten hänen piti pienentää valtion roolia. Thatcher näytti pitäneen kiinni ajatuksesta, että valtio ei luo uusia työpaikkoja, vaan niitä luo riskejä ottavat vapaat yritykset ja toimeliaat ihmiset. Tällainen ihminen oli myös hänen oma isänsä.

Mahdolliset jatkotutkimuskysymykset voivat liittyä Thatcherin muihin ihmiskontakteihin, jotka muokkasivat hänen ajatteluaan. Thatcherin suhde Adam Smith Instituuttiin ja taloustieteilijä Milton Friedmaniin voivat olla myös todella hedelmällisiä tutkimuskohteita. Erityinen ja tarkempi tutkiminen Thatcherin lapsuudesta voi löytää joitain muita hänen talousajatteluunsa liittyneitä tekijöitä, mutta tämä tutkielma osoitti niiden olleen viktoriaanistyylinen lapsuus ja Thatcherin isän ja tämän kaupan merkitys hänen elämässään.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Lähdekirjallisuus

Campbell, John 2000: *Margaret Thatcher Volume One: The Grocer's Daughter*, Random House, London.

Harris, Kenneth 1988: *Thatcher*, Little Brown & Co.

Hayek, Friedrich A. 1944: *The Road to Serfdom: Text and Documents - - The Definite Edition*, kirja on osa "The Collected Works of F.A. Hayek – Volume II"-kirjasarjaa, mikä on painettu vuonna 2007, ja sen on editoinut Bruce Caldwell, The University of Chicago Press, Routledge, London.

Hayek, Friedrich A. 1960: *The Constitution of Liberty*, The University of Chicago Press.

Lewis, Russell 1983: *Margaret Thatcher: A Personal and Political Biography*, päivitetty painos, Routledge & Kegan Paul, London.

Moore, Charles 2013: *Margaret Thatcher: The Authorized Biography, Volume One: Not For Turning*, Penguin Books Ltd, London.

Thatcher, Margaret 1993: *The Downing Street Years*, itse käyttin pokkariversiota vuodelta 1995, Harper Collins Publishers, London.

Thatcher, Margaret 1995: *Margaret Thatcher: The Path to Power*, Harper Collins Publishers, London.

II Audiovisuaaliset lähteet

Firing Line with William F. Buckley Jr.: What Have We Learned from the Failure of British Socialism? (56 min.). Stanfordin yliopiston yhteydessä toimivan ajatuspajan, Hoover-instituutin, Firing Line-ohjelman haastattelu. Se on päivätty 25. heinäkuuta 1977. Kyseinen

haastattelu on alkuperäisen videonauhan jäljenne, mistä on muun muassa mainoskatkot poistettu. Thatcheria haastatteli William F. Buckley Jr.

<https://digitalcollections.hoover.org/objects/6464/what-have-we-learned-from-the-failure-of-british-socialism?ctx=dd9de785b8a59a6ba5c757c4e3e2faaab780f4b6&idx=5>

Woman to Woman: Miriam Stoppard Talks to Margaret Thatcher (33 min.). Kyseinen haastattelu löytyy monella eri nimellä, mutta tuo on vaikuttaa olevan ohjelman virallinen nimi. Thatcheria haastatteli Miriam Stoppard. Yorkshire Television (YTV). Alkuperäinen ohjelma on julkaistu 19.11.1985. <https://dai.ly/x79efax> (*Margaret Thatcher: Woman to Woman with Miriam Stoppard (Political History Documentary) | Timeline*)

Margaret Thatcher: First Female Prime Minister of Britain | Mini Bio | Biography (3 min.). Video on julkaistu vuonna 2020. https://youtu.be/JPpSBgHu_TU

Margaret Thatcher interview | Conservative Party | TV Eye | 1979 (26 min.). Thames Television ohjelman TV Eye:n haastattelu. FremantleMedia 1979. Thatcheria haastatteli Denis Tuohy. <https://youtu.be/XSS4vtYdWqI>

Margaret Thatcher speaks with the press about winning the general election (6 min.). <https://youtu.be/MZPqBNc4wmw>

Margaret Thatcher on rising to power, and resigning from it (29 min.). Stina Dabrowskin tekemä haastattelu ruotsalaiselle TV4-kanavalle vuonna 1995. https://youtu.be/p_gnhy7eT1s

Ylen aamu-tv: Margaret Thatcherin poliittinen perintö (6 min.). Ylen aamu-tv:ssä Heta-Leena Sierilä haastattelee entistä kansanedustajaa ja ministeriä Pertti Salolaista Margaret Thatcherista. Haastattelu on päivätty 9. huhtikuuta 2013. https://areena.yle.fi/1-1885001?utm_medium=social&utm_campaign=areena-web-share&utm_source=copy-link-share

III Digitaaliset lähteet

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/alderman>

Joseph, Sir Keith 1974: "Inflation is Caused by Governments"- puheen transkriptio.

<https://www.margaretthatcher.org/document/110607>

Thatcher, Margaret 1975: "Speech to Conservative Party Conference"- puheen transkriptio.

<https://www.margaretthatcher.org/document/102777>

Thatcher, Margaret 1978: "Speech to Conservative Party Conference"- puheen transkriptio.

<https://www.margaretthatcher.org/document/103764>

Thatcher, Margaret 1983: "Conservative Party Election Broadcast- puheen transkriptio:

<https://www.margaretthatcher.org/document/105382>

Thatcher, Margaret 1983: "Speech to Conservative Party Conference"- puheen transkriptio.

<https://www.margaretthatcher.org/document/105454>

Thatcher, Margaret 1985: "Radio Interview for BBC Radio 3"- haastattelun transkriptio:

<https://www.margaretthatcher.org/document/105934>

Thatcher, Margaret 1996: "Liberty and Limited Government"- puheen video ja transkriptio.

<https://matiane.wordpress.com/2019/12/09/liberty-and-limited-government-by-margaret-thatcher/>

IV Tutkimuskirjallisuus

Childs, David 1992: *Britain since 1945: A Political History*, Routledge London & New York. Käyttämäni kirja on 3. painos. Ensimmäinen painos on vuodelta 1979 ja toinen painos vuodelta 1986.

Denham, Andrew & Garnett, Mark 2001: *Keith Joseph*, Acumen. Käyttämäni teos on vuodelta 2014, ja sen on toimittanut Routledge Oxon & New York.

Denham, Andrew & Garnett, Mark 2006: "'What Works'? British Think Tanks and the 'End of Ideology'", *The Political Quarterly*, Blackwell Publishing Limited, Oxford. Nro. 2, Vol. 77, 2006, 156-165.

Evans, Stephen 1997: "Thatcher and the Victorians: A Suitable Case for Comparison?", *History*, Wiley. Nro. 268, Vol. 82, 1997, 601-620.

Green, E.H.H. 2002a: *Ideologies of Conservatism: Conservative Political Ideas in the Twentieth Century*, Oxford University Press.

Green, E.H.H. 2002b: "Keith Joseph", *Twentieth Century British History*, Oxford University Press. Nro. 3, Vol. 13, 2002, 324-326.

Green, E.H.H. 2006: *Thatcher*, Bloomsbury Academic.

Harrison, Brian 1994: "Mrs Thatcher and the Intellectuals", *20th century British History*, Oxford Academic. Nro. 2, Vol. 5, 1994, 206-245.

Hyneman, Charles 1961: "The Constitution of Liberty, by F. A. Hayek.", *Midwest Journal of Political Science*, Wiley. Nro. 1, Vol. 5, 1961, 86-87.

Jones, Daniel 2012: *Masters of the Universe: Hayek, Friedman, and the Birth of Neoliberal Politics*, Princeton University Press.

Ortolano, Guy 2006: "Thatcher. By E. H. H. Green. Hodder Arnold, London, 2006", *Twentieth Century British History*, Oxford University Press. Nro. 2, Vol. 17, 2006, 288-290.

Peden, George 1985: *British Economic and Social Policy: Lloyd George to Margaret Thatcher*, Phillip Allan Publishers Limited, Oxford.

Walters, Alan 1986: *Britain's Economic Renaissance: Margaret Thatcher's Reforms 1979-1984*, Oxford University Press.

